

El xerric-xerrac

(ALDC, III, 604. El xerric-xerrac)

L'enunciat designa 'l'instrument de fusta que té una llengüeta que descansa sobre una roda dentada que, fent-la rodar amb un mànec, produeix un soroll ronc i estrident, que era especialment usat pels nois durant els oficis litúrgics de Pasqua, costum que es deia *matar jueus*'. La motivació més important és l'onomatopeia, imitativa de l'esmentat soroll, que pren formes diferents: **1)** *xerric-xerrac* o *xerrac* 52, 54, 62, potser amb atracció de *xerrac* 'tipus de serra'; **2)** *tricatrac* 150, *trica-traca* 9, *traca* 153, *tarrac* 152; **3)** *r[ɛ]c* 151, *requetec* 154, *regrec* 148, 151, *ragrac* 86, *rigric* 160 (amb *i*, per ser un carrac més petit); **4)** *garric-garrac*, *garrau* 66, 88, 128, *garreu* 98, 101, 104, *garrandeu* 97, *garranyeu* 41; *carric-carrac* 35, *carrau*, *carranc*, *carral* 57, *carrao* 143, *carr[ɛ]c* 42, *corrau* 147, *curreu* 112, 122, *carreta* 90, *carraca*, *carranyau* 49, *carrasca* 17, 94, *carrasques* 87, *carracla* 130, 131, 134, 137-139, *carraixet* 180; **5)** *catriques-catraques* 109; **6)** *patrica-patroca*, *patraques* 46. La mateixa motivació pot estar també en relació amb el nom d'un objecte o ésser que fa soroll: *castanyoles* 75, *rana* 67 –nom antic i dialectal de la granota–, *cigala* 30, *brunidora* 81, der. de *brunir* 'fer soroll a causa de la velocitat'; *roncador*, *roncadora*; *espantavelles* 55, per la potència del soroll; el nom pot ser forà: *escriquetes* 10, de l'oc. *cliqueta* 'castanyola' o del fr. *cliquette* 'carrau', amb aglutinació de l'article (com

estisores 'tisores'); *bertabella* 7, de l'oc. *bartavella* 'peça de forrellat; picaport'; *crecela* 13, del fr. *crécelle* 'carrau' (abans 'campaneta dels leprosos'); *xitxarra*, del cast. *chicharra* 'cigala', pel so estrident.

Altres mots tenen com a punt de partida: **1)** un aparell o una eina que volta a l'entorn d'un eix: *rodet* 125, 132, *corriola* 175, *rutlla* 59, *torniquet* 14 (← fr. *tourniquet*), potser *tribanelles* 178 (ja documentat en Escrig-Llombart, 1887 i Martí Gadea, 1891); **2)** les fustes articulades de les matraques instal·lades al campanar o substitutives de les campanetes de missa: *maça* 62, 159 (*maça de fusta* 52) o *maces* 16, 20, amb el der. *macera* 116; **3)** el martell: *matraques*, de l'àr. vg. MATRÁQA 'martell; matraca per a fer soroll' (var. *matraca* 172, 176, 182, 183, 185, 186, 187, 189, *matraqueta* 181, 189, *matràcula* 85, manlleu al sard); o bé el mall de la farga: *martinet* 5.

Un altre nom, d'una certa extensió, és *tenebres* 37 (var. *tinebra* 96), amb la var. més freqüent *estenebres* (no surt al DCVB), per aglutinació de l'article (cf. *escriquetes*), del llat. TENEBRA, per una metonímia que ha posat en relació el soroll que es fa amb el xerric-xerrac amb l'ofici de tenebres del Dijous i Divendres Sant quan s'apaguen els ciris del tenebrari (canelobre que en tenia quinze) fins que roman tot a les fosques.

Cal dir que es donen interferències amb alguns noms de les *matraques* pròpiament dites (veg. mapa 373). Són mots normatius *xerric-xerrac* i *carrau*, des del DG_I, 1932.

